Број 23. У Новом Саду, у среду 30. јануара 1908. Година XLIII.

„Застава“ излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 70 пот. а на три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Чавића Администрација „Заставе“ налази се укућим где је Милетићева штампарија у главној ул, бр. 21

Поједини јутарњи јутарњи стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Крв на Удбини.

У Удбини је пала крв. И то српска крв. Прва крв за време изборне борбе у Хрватској и Славонији. А сви знаци казују, као да ће је бити још много.

Пре свега да изнесемо догађај. За удбански срез кандидовао се са радикалним програмом Миле Чанак, трговац из Сиска. Досадањи посланик био је тамо Јован Бањанин само сталац.

Милан Чанак ја дешао на Удбину уз пратњу уредника „Народног Гласника“. Хтео је да развије пред бирачима свој програм. Но чим је стигао, политички противници његови дочекаше га каменицама. То беше изненадан мучки напад. Појединости о овом догађају не мамо. Али су се умешали оружници и пуцали на нападаче. Један је погинуо, петорица су рањени.

Истичемо поново, да немамо појединости о овом догађају. Али познајемо оружнике. Њима је ништа пролити крв. Њима обично не пада ни на памет, да учине све могуће, како би спречили проливање крви. Они се држе неких својих регламана, наредаба, које су престроге и које они и не извађају са гледишта човечности.

Кад је долазио у Загреб бан Раух, и њега су напали. И на његова кола су се бацали каменицама. Није се пролила крв. Напали су и на великог жупана Јурковића. И тамо није дошло до крви. Прошле суботе у вече хтео је одељни предстојник Миксих у Вуковару да развије свој програм. На њега су се бацали противници перецама, кренвиршталама и спречили му говор. Није ни тамо пала крв. Зашто? Без сумње зато, што је тамо било образованих политичких чиновника, који су хтела по сваку цену да спрече крв. А да су хтели да по сваку цену створе ред и мир, пала би по свој прилици и тамо крв. Вероватно има кривице оружника због догађаја на Удбини.

Али морамо најжешће да осудимо и оне, који улазе у изборну борбу са каменицама. Морамо да осудимо оне, који изборно право народа не поштују, већ своје противнике хоће да победе — насиљем.

До скора су бан Куен Хедервари и бан Пејачевић истеривали оружницима из среза оне кандидате, који су им били немили. Ми смо сви то осуђивали најжешће. Сад одједном почеше неки из хрватско-српске коалиције да гоне каменицама из среза оне, који су њима немили. Насиље остаје насиље, ма долазило са које стране. Или зар то није насиље, кад неко каменицама гони из среза оног кандидата, који му је немио. И зар то смеју да раде људи, који се називају демократе.

Куда води таква политика?! Зар она не води проливању крви, зар она не даје повода, комесарству? Не служе слободи они, који у немоћи својој изазивају ванредно стање. Ено полузваничан лист „Уставност“ износи, да је бан добро видио унапред, кад је издао ону наредбу о војсци. Зар под бајонетима да вршимо изборе?!

Нами је већ доста глупаве политике. На сабору крештање и опструкција, на изборном мегдану каменице. Тим се уставност поткопава, па и убија. Но зарају се они, који мисле да ће тим победити. Они то чине у немоћи својој. Насиље могу употребити само јаки, па да постигну неки привремени успех. Кад га употребљују слаби обије им се брзо о главу. Али бар да се обије само њима, него и народу.

Они бедници већ тако чине, као да их је неко најмио, као да их неко плаћа, да изазивају против слободе.

То су изазивачи на зло.

Али јест, да ти кажем, док ми ниси казао. Онај бедан напредњачки „Покрет“, рођени брат „Србобранов“ пише у свом најновијем броју да су радикали изазивали и изазвали ону крв. А знате ли како! Он каже: Народ је огорчило то, што је радикални кандидат, „обилазио срез, а нема изгледа на успех“. — Каква се бестидност крије у тим речима! Та избор је зато ту, да бирачи на биралишту, гласањем одлуче ко има већину. Зато је ту, да нико не може доћи и казати: Ја имам већину, а не ти, па да се око тога побије. Избор је баш за то ту, да се гласањем а не камењем одлучује већина.

Пријатељи слободе морају признати сваком кандидату и свакој странци право, да развија свој програм, да уђе у изборну борбу. Кад су још народни људи казали: — Тај и тај кандидира, јер нема већину, па ћемо га зато — каменицама.

Него је друго по среди. Самостална странка осећа да је на Удбини слаба и то је њу огорчило. Да Чанак нема изгледа на успех, они би се радовали, да покажу то на биралишту. Али они су га се бојали и зато су га напали мучки — каменицама.

Социјалисте се истичу у близу 20 срезова. Према данашњем изборном закону они и сами признају да немају изгледа на успех. И они иду у срезове и држе програмне говоре, вербују себи присталице и нико није због тог — огорчен. Још мање их ко напада каменицама. Не би ни самосталци на Удбини били огорчени, да Милан Чанак није имао изгледа, него на против.

Ми жалимо ону крв. Жалимо је и због тога, што прави „јунаци“, који су наручили оно камење, сигурно нису били на месту. Такве кукавице су обично далеко, а после се чине невешти Но на крају крајева ми тврдо верујемо, да ће им то камење — ипак пасти на главу.

* * *

Нашто камење у изборној борби?

Најновији број „Србобрана“ доноси под насловом „Изборно кретање“ прву белешку која гласи: „Срем се трза и буди“. Треба прочитати ту белешку, јер нам она каже: Нашто камење у изборној борби? Та белешка гласи:

„У суботу на вече примили смо овај телеграм:

Вуковар. Због силне демонстрације коалираца није могао Миксих развити програма. Одмах у почетку прекинут је повицама „апцуг Раух“, „апцуг Миксих!“ и набацивани властитим кренвиршлама и перецама. Велики жупан Хидегети пријети с двије компаније солдата. Изглед на побједу кандидата српске и хрватске коалиције др. Полачека расте. Миксих поражен и осрамоћен одјуриће вечерас.“

Видите ли дакле шта каже: „Изглед на побједу кандидата хрватске и српске коалиције расте“. Шта значи то? „Расте изглед на победу“. Значи: да до сад није било изгледа, и сад га још нема, али тај изглед тек сад — расте.

И зато што није било изгледа, створена је она демонстрација у Вуковару, и зато што није било изгледа на Удбини, било је оног — камења и на жалост оне крви.

* * *

„Покрет“, лист хрватских напредњака пише:

Један мртав и 5 рањених. Јављају данас из Удбине: Озуда се по котару вуче радикалски кандидат Миле Чанак, са уредником „Народног Гласника“. Јуче су дошли на Удбину. Ово је народ огорчило, јер радикали немају изгледа у успјех, пак се све њихово обилажење сматра пуким провокацијама. (Изазивањем.) Скупило се је врло много света који је почео против радикалима демонстрирати. Жандари су и опет заштитили радикале, те су навалили на свет са набијеним пушкама. Радикали су се склонили у оружничку војарну. Демонстранти су настављали викати те је у гунгули напокон оружништво испалило неколико хитаца у светану. Погођено је више особа. Један је помоћник (Шамуник) убијен, а 5 је особа тешко рањено. Огорчење је у народу силно.

Чини се дакле, да је некоме до тога, да се крвљу започну предстојећи избори да је некоме до тога, да оправда тврдњу Црнковићеву, да у Хрватској влада велика узрујаност и да су за то потребите посебне изнимне мјере. Чини се, да су овога пута радикали почели проваћати улогу агената провокатера, (изазивача) улогу, до сеље (а можда и од сеље) намијењену франковцима. Раух треба да добије потврду за своје неоправдане тврдње, да је у Хрватској завладало страховање, пак да мора послати у котаре војништво. Он би требао нереда, да узмогне развити своју арматуру. Али народ нека остане празан прама свим провокацијама. На биралишту нека покажу свој поразни суд и над провокатерима и над онима, којим провокације добро долазе. Мар мора да буде уздржан, да народ узмогне на изборима извојевати побједу.“

*

„Србобран“ доноси из Удбине овај брзојав: „Удбина. Долазак радикала Чанка и Кукића на Удбину силно је огорчио сав свијет. Народ дочекао је радикале са поспрдним повицама и набацао их муљцима. Оружници са набијеним пушкама јуришали на народ. Чанак и Кукић склонили се у жандарску касарну. Сад су сложна браћа Срби и Хрвати почели играти коло у највећем одушевљењу.“

Удбина. Демонстрације свршиле су се крвљу. Радикали (ни један хрватски или страни лист нема да су радикали пуцали на народ. Ово је Србобран измислио. Пр. уред.) и оружници пуцали у народ. Један помоћник пао је мртав. Пет људи је рањено. Народ огорчен.

*

„Уставност“ полузваничан лист бана пише: „Овај је жалостни догађај најбољи доказ, какав терор (насиље) чине присташе коалиције и како је посве оправдана била наредба светлога бана од 6. о. м. пошто се и овим жалостним догађајем испоставља, да су обавести, што их је светли бан примио из земље, те које су дале повода тој наредби, биле посве истините“.

Победа радикала у Земуну.

Из Земуна добили смо овај брзојав: Земун. На општинским изборима победио је сјајно радикални кандидат Спарта.

Противници радикалне странке прерано су се радовали. У првој изборној класи гласало је неколико десетина богаташа. У другој класи одлучили су чиновници. Али у трећој изборној класи, где бира највише бирача, победили су радикали — сјајно.

Из овог се види, како ће испасти избор посланика у Земуну.

Изборна борба у Хрватској и Славонији.

Пишу нам из Илока: Дакле је ипак истина, што се већ одавно зуцало. Самосталци се дакле заиста

обвезали хрватској странци права и хрватској напредној странци, да ће у Срему протурити неколико чистих православних Хрвата, или да ће то барем пробати. Од кандидатуре до избора је наиме далек пут. После кандидатуре Николића-Подрињског ево нове кандидатуре једног чистог православног Хрвата у кићеном српском Срему. Овде се јуче састала конференција самих Хрвата и српског попа Козобарића, те је прихватила из Загреба наметнуту јој кандидатуру чистог православног Хрвата дра Гавре Манојловића. Др. Гавра Манојловић је од увек исповедао, да је православни Хрват, а своје песме штампао је латиницом и дао се хвалити као хрватски песник. Као такав добио је и неку хрватску награду. И такве се људе усуђује кандидовати „српска“ самостална странка у Срему? Овакоr издајства и неваљалства није починила још ни једна странка, која се кити српским перјем. Само тако наставите самосталска господо! Да спасу мандате оним пропалицама и гладницама у „Србобрановој“ редакцији и једном банкротираном адвокату, продају Српство у Срему. Да знате, ко су ти Срби, који ће гласати за тог православног Хрвата, ево вам их: Поп Јоца Козобарић, бирташ Рајновић, трговац Плавшић и нико више. Из целог илочког котара неће се наћи ни један Србин, који ће гласати на чистог православног Хрвата и хрватског песника Гавру Манојловића!

*

Из старопазовачког среза. Пишу нам: Поп Радослав Марковић, самосталски кандидат посетио је свог заштитника, Николу Петровића. Они су се споразумели, да заједнички раде на избору и то у корист Николе Петровића. Поп Радослав има ту задаћу, да својим привидним опозиционарством оцепи један део радикалних бирача и на избору да преда Николи Петровићу своје гласове. Кандидатура попа Радослава јесте самосталска смицалица, да се помогне Николи Петровићу. Где би се поп Радослав замерио Николи Петровићу, кад му је овај израдио, да предаје економију у богословији уз лепу награду. Поп Радослав се највише хвали својим радом у корист земљорадничких задруга. Но какав је он у истини, сведочи ово: српској земљорадничкој задрузи у Инђији није хтео да изда под закуп јутро и по своје најбоље детелиште, него мислећи, да ће му Немци боље платити, дао је њима. Срби су морали после узети код другог земљу скупље. Поп Радосав је био у служби Георгија Бранковића, а то је за српски народ довољан доказ, да није пријатељ његових права, него калуђерског арчења. Зато ће већина бирача гласати на Платона Чуповића, радикала.

*

Владини кандидати у Срему, Осечки немачки лист јавља, да је влада истакла ове кандидате у Срему: за Вуковар оделног предстојника код земаљске владе, дра Фердинанда Миксића, за Моровић дра Н. Ђуришића-Биорца, за Митровицу Ђиру Милекића, за Карловце Вилима Доротку, уредника „Уставности“, за Шимановце Стеву В. Поповића, за Илок архимандрита Бранковића. У Глини се истиче са владиним програмом Л. Машег, у Огулину Араницки, у Селцу Душан Слепчевић, у Вргинмосту Ђура Ђурковић. Против радикалних кандидата истакла је влада 7 својих кандидата.

*

Чика-Стевина туговаика. Чика-Стеви није помогла брзојавна вест у „Бранику“, да ће епископ Лукијан бити именован за администратора патријаршије. Не иде му нико више на тај лепак. Сад плаче у „Будапешти Хирлапу“, што је радикална странка истакла свога кандидата у шимановачком срезу и то против њега, који је 14 година заступао тај срез а као мађарско-српски новинар стекао је велико поштовање у српским и мађарским круговима. Чика-Стева оптужује радикале, да су погазили уговор, по ком не би смели истицати своје кандидате тамо, где влада истиче. Иш не праши, чика-Стево! Радикална странка изјавила је већ толико пута, да улази самостално у изборе. Влада истиче у 7 срезова своје противкандидате, а тиме је најбоље побијено чика-Стевино подметање. Види чика-Стева, да је свабио шеве у шимановачком срезу, па сад кука. Тај врени српски родољуб, како га назва „Браник“, искрени пријатељ оног Полита, који је тако страшан противник Мађара и министра Кошута, истиче се као мађарско-српски новинар, а „Браник“ ћути као риба. Не доноси ни једне речи против чика-Стеве, а ћуте и они око „Србобрана“. Овако дволични могу бити само браниковци и самосталци. Види се, да их Георгијев благослов још увек држи у заједници.

Из српске скупштине.

У онномадашњој седници народне скупштине у Србији, поведена је реч и о писму престолонаследникову народној скупштини, да неће да зна за плату, која је стављена у прорачун. Млађи радикали су замерали оштро, што то писмо престолонаследниково није у скупштини прочитано. Председник скупштине изјавио је да кад је председништво добило то престолонаследниково писмо, ово му је писмено саопштило, да оно није у стању то писмо његово скупштини саопштити. Престолонаследник је затим умолио њ га председника да од тог првог престолонаследниког писма не чини никакве употребе. Затим је Пашић на питања Стојановића одговорио да се влада постарала да се с тим писмом престолонаследниковим уставним путем поступи. Истина је, да је престолонаследник изјавио, да ту плату у колико је за њега од одређена, неће примити за идућу годину, као што је на лане није примио. Влада је радила у интересу државе а не по начелу реакције. — За трговински уговор са Аустроугарском рекао је Пашић, како се нада, да ће се ускоро склопити.

Епископска конференција и Анатолијева намет-конзисторија.

Док су епископи крајем прошле недеље били на окупу у Карловцима, облетали су око њих Анатолије Јанковић и Лаза Обреновић и молили су епископе, да њихову намет конзисторију прогласе за закониту. У томе им је ревносно помагао епископ Летић. Али епископска конференција је одбила ту молбу. Епископи су умолили владу, да што пре донесе решење о утоку пок. патријарха Бранковића против решења сабора о уништењу архидијецезалне скупштине. Анатолије се јако љути на епископе.

Неће Јова прасета, кад му не даду.

Световар Прибићевић напао је у „Србобрану“ Николу Марковића Ердељана, који се кандидује у Србу сам на своју руку. Овај је дао изјаву, да га Световар Прибићевић мрзи зато, што његовог брата Валеријана Прибићевића није хтео да препоручи за босанског митрополита, иако су га Световар и Валеријан нарочито молили. Он није могао да препоручи човека, к га је и у српском сабору видио напитог и пијаног. На то је Световар Прибићевић изјавио, да то није истина. Он не би допустио своме брату, да буде митрополит, јер се не слаже са босанском владом. То је оно: неће Јова прасета, кад му не даду. — Узгред напомињемо, да је Никола Марковић тужио „Србобран“ за увреду части, а Световар Прибићевић опет Николу Марковића и „Народне Новине“.

---

25 годишњица глумовања.

Приређивачки одбор, састављен из чланова српске народне позоришне дружине, извештава, да ће госпођа **Сара Бакаловићка**, сталан члан српске народне позоришне дружине, у петак 1. (14.) фебруара о. г. прославити 25-годишњицу свог глумачког рада. У вече је представа „Господар ковница“ у корист слављенице Уверени смо, да ће се и овој врсној чланици наше народне позоришне дружине одати заслужено признање.

О Португалцима.

Португалци су у просвети далеко надмашили св је суседе Шпањолце. То се види и по томе, што ниже службе у земљи врше скоро сами Шпањолци. Португалац врло пази на чист образ и велика је реткост, да ко буде кажњен. У целој земљи нема ниједног жандарма. Врло су удворни и пажљиви према свом ближњем. Кад Португалац мора да одбије просјака, он се не осеца на њега, већ му вели „немам ништа“ или „Бог нека Вас води“. Португалци припадају скоро сви католичкој вери. И мушки и женскиње врло воле раскош и сјај.

Гоњење Чивута у Русији.

Из Петрограда јављају, да је нови министар просвете Шварц поднео думи законски предлог у сужавању права руских студената. Министар Шварц тражи, да се на велике школе по главним варошима прима само три процента Чивута, по провинцијалним варошима по пет, а у чивутском насеобинском крају по десет процената. Уједно тражи, да се у јавним чивутским школама у насеобинском крају Чивути учитељи за опште наставне предмете замене учитељима Русима.

Брз чун

Француз Гамбен је пронашао један особит чун, који може на сат по 100 километара да преплови. Чун је дуг 17 метара, широк 2 метра, а у дубину има 80 центаметара. Одостраг у чамцу има електричан мотор од 60 коњских снага, који тера чамац. О бокова су намештени точкови. Овај чамац, назван „тифоноид“, има, као што вели један стручан енглески лист, врло велику будућност. Француско ратно министарство прави још непрестано покушаје са Гамбеновим тифоноидом и нада се, да ће га после једно две године већ моћи увести у практичну службу.

Писменост у Шпањолској.

Према најновијој статистици стоји у Шпањолској писменост на врло ниском ступњу. Од 18 618 086 душа не знају ни читати ни писати њих 11.875.790, а то ће рећи 65 процената од целокупног становништва. Законом од године 1857. уведена е школска обавезност за сву децу на три године, а законом од 1891. године проширена је сва обавезност са три на шест година. Али се за изведење закона нико не стара, и последица је страшна заосталост у просвети.

Главни уредник: Јанка Тонић.
Одговорни уредник: Константин Брадваровић.

Трговина.

БУДИМПЕШТА, 11. фебруара. 1908. год. (Брзојавни извештај).

Готова роба.

Раж прве каквоће 20 кр. 10 п. до 20 кр. 20 п.
Раж средње каквоће 19 кр. 90 п. до 20 кр. — п.
Јечам за храну 15 кр. — нов. до 15 кр. 40 нов.
Јечам за кување пива — кр. — п. до — кр. — п.
Зоб прве каквоће 16 кр. 30 п. до 16 кр. 50 п.
Зоб средње каквоће 15 кр. 90 п. до 16 кр. 20 п.
Кукуруз домаћи 13 кр. 55 пот. до 13 кр. 75 п.

Термини.

Жито за април 1908. 20 кр 76 п до 20 кр. 78 п.
Жито за октобар 21 кр. 76 п. до 21 кр. 78 п.
Раж за април 1908. 20 кр. 36 п. до 20 кр 38 п.
Кукуруз за мај 1908. 13 кр. 60 пот. до 13 кр. 62 п.
Све од 100 кила.

КРОЈАЧКА РАДЊА

у Срем. Карловцима,

која је потпуно уређена, са свим могућим кројачким потребама а која је на првом месту, и врло добро иде, продаје се одма! Због другог подузећа. Упитати у радњи, код г.

Мите Миличића,
ципелара,
91 2—4 у Срем. Карловцима

СРБИН ПОМОЋНИК,

који је вичан немачком и мађарском језику, а уједно се разуме у продају ципела и уз то да је неврстан аранжер портала, може добити место у трговини мушке и женске модне робе

S. Kovats, »Код Роде«
I. 100 2—2 Нови Сад.

КАМЕНОРЕЗАЦ
ЗА РЕЗАЊЕ СЛОВА
(Steingraveur),

који је вичан српском говору и зна цртати, *може одма под сигурном платом ступити.* — Оферти са тачном ознаком на:

I. 118 2—3 **M. Goldberger,**
Steinmetzmeister, Pancsova.

ТРАЖИМ ГОСТИОНИЧАРА

за моју гостиону и свратиште преко пута од патријарашке резиденције у Ср. Карловцима, на добром месту, који је стручњак у истом раду а и жена да је добра куварица. Заслуга му је до 10%. Уједно и кауција је потребна.

Онај гостионичар, који буде вољан исту узети, знаће зашто ју дајем. — Упитати код

Саве Стојановића Штука
101 2—2 гостионичара,
пређе код „Кир Мите“.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.